

A magyar nyelvjárások ö-zése.

Ö-zésnek nevezzük egyes nyelvjárásainknak azon sajátosságát, hogy köznyelvi *ë* helyén általában *ö* hangot ejtenek. Pl. *szëm, tenni, mëgyék, embër, lélek, esëtt, verekëdik, verekëdtetëk* stb. helyett: *szöm, tönni, mögyök, embör, lélok, esött, verekődik, vereköttetök* stb.¹

Az ö-zésnek nevezett jelenség a magyar nyelvterületnek négy egymással földrajzilag össze nem függő kisebb-nagyobb vidékén észlelhető. Ezen ö-ző vidékek és az ö-zésnek ott divó módjai a következők:

Az első és valamennyi között legnagyobb ö-ző vidék az úgynevezett alföldi nyelvjáróterület, amely a magyar nyelvterület déli szélén (a Duna-Tisza közén azonban XVIII. sz.-i települések következtében számos ponton más nyelvjárásoktól megszakítva) Légrádtól egészen a Maros-Temes közéig terjed. E hosszan elnyúló területsávon minden palatális hangrendű szó vagy szóalak köznyelvi *ë*-je helyén *öt*-t ejtenek, kivéve e néhány egytagú szót: *-ë? ëb, ëggy (ëggyet, ëggyik, ëgyedül, ëgymásnak, mögëgyesztünk* stb.), *lë, në, nëm, së, sëm (sënki, sëm-mi), të*. A Dunától nyugatra azonban sokszor már az *ëggy, lë, së, sëm, të* szavakat is *ö*-vel ejtik, sőt Somogy megyében néha már vegyeshangú szavak köznyelvi *ë*-je helyén is *ö* hallható, pl. *börötfa, görönda, dörökam, börtáfol* 'virraszt' stb. Ha azonszótagú lkövetkezett az *ö*-re, akkor a korábbi *öl* helyén ma már *ö* van, pl. *fömönt, föhö* (= felhő), *öszö* (= eszel), *vösöz, töszö, keresö, incsöködik, ebédö, fűrésztötem* stb. Ez utóbbi körülmény azt bizonyítja, hogy az ö-zés ezen a területen régiebb, mint az azonszótagú *l* pótolts kiesése.

A második ö-ző vidék a székely nyelvjáróterület közepe táján terül el. Az *ë*-zö és *ö*-zö székely területek elválasztó határa Ud-

¹ A köznyelvnek *ö* hangú szavai között is sok olyan van, melyeknek régebben *ë* hangú alakjuk volt, vagy amelyeknek *ë* hangú változatuk is volt a régiségben. Pl. R. *këtni, zëld, këszën*, ma *kötni, zöld, köszön*. A nyelvészeti irodalomban sokszor ezt a (rendesen *ë* > *ö* változás eredményének felfogott) jelenséget is ö-zésnek nevezik, de ez nem helyesímelhető, mert könnyen zavart okozhat. Helyesebb csak a fennebb ismertetett jelenséget ö-zésnek nevezni, ez utóbbit pedig *ë* > *ö* változásnak, vagy az *ë* labializálódásának

varhely megyében északnyugaton a Firtos-tetővel kezdődő és Magyarzsáokdnál végződő hegygerinc, északon a Firtos-tetőt a Hargitával összekötő Pálfalvi-hegy és Láz-hegy, északkeleten a Hargita-hegylánc. Délkeleten, Háromszék felé, az egykori Bardóc-fiszek keleti határa szolgál nyelvjárási határ gyanánt. Udvarhely megyétől délre az *ö-ző* területhez tartozik még Brassó megyének három magyar községe: Apáca, Krizba és Barcaújfalu (tehát a csángó Hétfalu már nem), Nagykükküllő megyének minden magyar községe (kivéve Kiskapust, tehát összesen 8) és Szeben megyéből Szakadát. Az ily módon körülhatárolt székely területen az *ö-zés*nek egy erősebb és egy gyöngébb foka divik, ez utóbbi a Bardóc-fiszekben és az egykori udvarhelyi anyaszéknek Pálfalvától délre fekvő községeiben, tehát a mai homoródi és részben az udvarhelyi járásban. Az erősebb fokú *ö-zés* területén az *écs* (*écsém*, *écséd* stb.), *égyéb*, *égyg*, *éssze*, *ménkö*, *szerte* 'sorra, rendre, egymásután', *szérnyü*, *zérget* (és *ē > e* változás után *eb*, *meg*, *nem*) szavak és szóalakok kivételével minden palatális hangrendű szó (szóalak) *ē*-je helyén ejtenek *ö*-t, a gyöngébb fokú *ö-zés* területén ellenben csak hangsúlytalan szótagbéli ilyen *ē* helyén, s ezekben is csak akkor, ha nem állott előtte *ē* vagy *ē*, pl. *ezök*, *embörök*, *székőjök*, *érvözött*, *mindön*, *kérvitök*, *kérvítötök*, *feledéköny*, *hétjelenkődik* stb., de ilyenekkel szemben (hangsúlyos szótagban) csak *tenni*, *venni*, *lenni*, *szembe* *égyéb*, *éssze*, *szerte*, *szérnyü*, *észitök*, *négyvenön*, *mégszégeszhetöd*, , *pélleköttötök* stb. és (hangsúlytalan szótagban ugyan, de megelőző *ē*, *ē* után) csak *tészem*, *vészéd*, *ményék*, *szemédet*, *péréskédem*, *mékkérvésztlékédett*, *szérzette*, *csébérbe* stb. Azonszótagú *l*, *r*, *j* előtt mind az erősebb, mind a gyöngébb fokú *ö-zés* területén általában megnyúlt az *ö*, pl. *énekölnek*, *embör*, *székőj* stb., ami azt bizonyítja, hogy az ilyen *l*, *r*, *j* nyújtó hatása későbbi jelenség, mint az *ö-zés*. De az *ö-ző* terület legészakibb csúcsán, körülbelül Zetelaka, Firtosvárálja és Hodgya háromszöge között, szintén úgy mondják ugyan pl. *embörök*, *énekölünk*, *székőjök* stb., de az ilyenekkel szemben *é*-vel *embér*, *éneké* (< *énekél*), *széké* (< *székéj*), *férvizat*, *féső* (< *félső*), *mit észé?*, *szérvszám*, *sér* (< *sér*), *sépérhették*, *éccé*, *keccé*, *öccé*, *tisszé* stb. Mivel *ö > é* változásnak e vidéken egyébként semmi nyoma, csak úgy magyarázhatjuk ezt a jelenséget, ha feltesszük, hogy *é* néhány község nyelvjárása eredetileg *ē-ző* volt, s az *ö-zés* szokása ide csak olyan korban terjedt át, mikor az azonszótagú *l*, *r*, *j*, már megnyújtotta a megelőző *ē*-t, sőt az így keletkezett széles ejtésű *ē*-ből már szűk ejtésű *é* lett. Tehát pl. 1. *embér*: *embérek*, 2. (*embér >*) *embér*: *embérek*, 3. *embér*: *embörök*. (Horger: Ny. K. XXXIX, 284–91, 411–13.)

A harmadik *ö-ző* vidék Abaúj megyének füzéri járása (Kasától délkeletre), a negyedik pedig egy kis nyelvjárásziget, a Gö-

mőr megyei Csucsom község. Mindkét helyen a szó belsejében általában nincsen ö-zés (az északkeleti nyelvjáróterülethez tartozó füzéri járásban ilyen helyzetben $\bar{e} > e$ változás történt), csak a kötőhangzó köznyelvi \bar{e} -je helyén ejtenek ö-t. Pl. *szēm, mēg, tēs, lēs, ēszik*, stb. (a füzéri járásban *szem, meg, tesz, lesz*, stb.), de *lēszők* (> füz. *leszők*), *tēszőm, vēszőm, mēnjön, ēszők* és *viszőm, égjön, szeretöm, érdēmös, szívös, hirös, kényös, vérös, remög, engöm, tégöd, lelköd*, stb. (Komoróczy: Nyr. XXXIII. 223, Simonyi: Nyr. XXXVII. 417, Szemők: Ny.F. XIII. 34—35.)

Az ö-zést a magyar nyelvészek a legutóbbi évekig általában úgy magyarázták, hogy az ö-ző nyelvjárásoknak a köznyelv \bar{e} hangú alakjaival szemben álló ö hangú alakjai mind $\bar{e} > \bar{o}$ változás, vagyis az \bar{e} labializálódása következtében keletkeztek. Pl. *N. szöm < szēm*. Ebben a tekintetben azonban az utóbbi években (mióta t. i. kiderült, hogy a legtöbb² mai ö korábbi ű nyiltabbá válása következtében keletkezett) nagy változás történt. Az újabb és a réginél helyesebb magyarázat kiindulópontja Mészölynek azon észlelete volt, hogy „úgy látszik a HB.-ből, hogy az ö-zés mássalhangzós rangjaink előtt kezdődött a szótó végső hangzójában“ (Nyr. XXXVII. 295). E kérdéshez hozzászólva Kovács Márton (= Simonyi Zsigmond) is ugyanezt a véleményét fejezte ki: „Úgy látszik, az ö-ző nyelvjárások ö-zése a ragokban és képzőkben, általában a második és következő szótagokban kezdődött“. Sőt ezt (folytatólag) már nyelvtörténeti adatokkal is megerősítette: „Ha csak beletekintünk a Nyelvemléktárba, látjuk, hogy az ö-ző kódexekben (Guary K., Nádor K., Birk K.) a szónak első szótaga nem ö-ző: *kell, mennek, kenyeret, a meg és fel* igekötők stb. Különösen szembevetendő ez az ilyen szókban: *gyönyörködött* (Guary K. 4. és többször), *tékéletös, feldön* (Sándor K.), *gyönyörőség* (Keszt K.) stb. Sokszor előfordul a *félötte* alak a kódexekben s még utóbb is“ (Nyr. XXXVII. 417. A Teleki K.-beli Szent Anna-legenda valamennyi ö-ző alakjának összeállítását I. Inotay Ilona: A T. K. Sz. A.-legendájának nyelvi feldolgozása, Szeged, 1932, XX, 1.) Losonczi aztán egy a Ny. K. XLIV—V. k.-ben megjelent nagyobb tanulmányában már monographia-szerű részletességgel vizsgálta ezt a kérdést. S ha nem lehet is minden részletében helyesnek elfogadni azt, amit ő összegyűjtött adatainak szédítő tömegéből tanulságként elvont, mégis kétségtelen, hogy lényegében helyes az eredmény, melyre ő jutott, úgyhogy az ö-zés keletkezésének helyes magyarázatát elsősorban neki köszönhetjük. Főleg tehát az ő kutatásai alapján (de egyes pontokban többé-kevésbé eltérve az ő felfogásától) a következő módon magyarázhatjuk meg az ö-zés keletkezését.

Amely elülső hangrendű szó az ő-magyar korban ű-re végződött, annak ugyanakkor töve is ű-re végződött. Pl. **szimü* 'szem':

² Vannak t. i. mai nyelvünknek olyan ö hangjai is, melyek *nem* korábbi ű-ből valók.

*szimü-t, *szimü-s, *szimü-m stb. És mikor a szóvégi *ü* elvészett, a töve még akkor is *ü*-re végződött. Pl. *szimü: *szimüt > szim (R^e. Scim): *szimüt. (Ilyen *ü*-hangú alakok pl. még: 1135: Scemus olv. szemüs, a. m. 'szemes', 1212: Zemus, 1200 k: Hymus, 1211: Ellenus, 1222: Berkus, 1248/1399: Hegus 'hegyes', 1297: Erekus, 1311: Kerezatus, 1349: Nemus, Belemus 'bölényes', HiB.: binut, scentucut, isemucut, emdul, ÓMS.: eggedum, engumet, werud ~ wirud, scepsegud, werethul, stb.) Mikor a felső nyelvállású rövid magánhangzók egy fokkal nyiltabbá váltak, akkor az *ü* helyébe a magyar nyelvterületnek kisebb részén (az *ö* hiánya miatt) természetesen *ē* lépett, a nyelvterületnek kisebb részén azonban a nyiltabbá válás megteremtette a korábbi *ü* helyébe az *ö*-t. Pl. a R. szim: szimüt viszonyból e nyiltabbá válás következtében részint (az *ö* hang hiánya miatt) szem: szemēt lett, részint pedig (az *ö* hang megteremtésével) szem: szemöt. Az *ö* hang keletkezésének tehát, s ezzel együtt az *ö*-zés legkezdetlegesebb fokának is, nem az *ē* labializálódása volt az oka, mint ahogy a nyelvészek régebben gondolták, hanem az *ü* nyiltabbá válása.

Mivel magashangú többtagú eredeti szavaink az ó-magyar korban az esetek legtöbbszörében *ü* végűek voltak (jóval ritkábban *i* végűek), és mivel e szavak töve is *ü*-re végződött pl. (*szimü: *szimüt), ezért az *ü* az ó-magyar korban szóvégi vagy tövégi helyzetben igen gyakori volt. Ezzel szemben a szó belsejében aránylag ritka volt. Ahol tehát (már a szóvégi *ü* hangok elveszése után) az *ü* nyiltabbá válása megteremtette az *ö* hangot, ott ez leggyakrabban, természetesen a szótó végén, úgynevezett kötőhangzóként fordult elő (pl. szemöt), a szótó belsejében azonban csak igen ritkán. Ez magyarázza meg azt a feltűnő jelenséget, hogy legrégebbi összefüggő nyelvemlékeink között vannak olyan *ö*-zó kódexeink, melyekben a szó belsejében alig alig találunk *ö*-t, hanem szinte mindig csak a kötőhangzóiban. (Losonczi: Ny. K. XLV. 257–58.) Ezekben lépten-nyomon találunk ilyen alakokat, amilyenek pl. keresztől (a. m. kérésztél, a Debr. K.-ban 33-szor!), mindenik (a. m. mindenek, a Tel. K.-ban 31-szer!), továbbá jedöz, kethöz, lelkök. eretnekök, emberök, ennön, hegyös, nemös, zertzöt (a. m. szérzött) megyök, stb. (Losonczi: Ny. K. XLV. 247–48). És ugyanez a magyarázata annak is, hogy egyes szavaink, pl. káll, kényér, megy, égy, még legerősebben *ö*-zó kódexeinkben sem fordulnak elő soha *ö*-vel. (Losonczi: Ny. K. XLV. 249.) Ezeknek *ē*-je (ha nyiltabbá válás útján keletkezett) nyilván nem *ü*-ből, hanem *i*-ből vált nyiltabbá. Az *ö*-zésnek ez a kezdetleges foka, amely még csak a tövégi magánhangzóiban érvényesült, (a fennebb említett nyelvemlékeken kívül) napjainkig megőrződött a magyar nyelvterület északi szélének két pontján: az északnyugati nyelvjárás területén a Gömör megyei Csucsomban és az északkeleti nyelvjárás területén Abauj megye füzéri járásában.

Természetes, hogy a nyiltabbá válás következtében nemcsak a tővégi *ü*-ből lett a magyar nyelvterületnek egy részén *ë*, más részén pedig *ö*, hanem ugyanígy a szóbelsei *ü*-ből is. Pl. az *i* hangú ó-magy. *szim*-ből csakis *szëm* lett, de ezen *szim*-nek *ü* hangú *szium* változatából (v. ö. HB. *zumtuchel*) lehetett az egyik vidéken *szëm*, a másik vidéken *szöm*. Azonban szó belsejében, mént már említettük, aránylag nagyon ritka volt az ó-magyar korban az *ü*. Szóbelsei *ü* > *ö* változással tehát lehetetlen megmagyarázni azt, hogy az *ö*-zésnek az előbb tárgyaltnál fejlettebb foka is van, vagyis hogy egyes nyelvjárásainkban ma nemcsak a kötőhangzóban (mint a csucsonyi és füzéri nyelvjárászigeteken), hanem szó belsejében is egészen közönséges a köznyelvi *ë* helyén álló *ö*. Pl. *szöm*, *tönni*, *möntem*, *embör*, stb. (Igy már egyes kódexekben is, l. Losonczy: Ny. K. XLV. 257—58.) De meg lehet ezt magyarázni azzal a feltevessel, hogy az *ö*-zésnek csak a szótó végén érvényesülő kezdetleges foka keletkezett az *ü* nyiltabbá válása következtében, a szó belsejében is érvényesülő fejlettebb foka ellenben labiális-illabiális illeszkedés, pontosabban: a tővégi *ö* hátraható labializáló hatása következtében keletkezett. Vagyis pl. az ó-magyar *szim*: *szimüt* viszonyból 1. a nyelvterületnek egy részén (az *ö* hang hiánya miatt) *szëm*: *szëmüt* viszony lett, s ez a hangállapot még ma is változatlanul megvan az úgynevezett *ë-ző* nyelvjárásokban; 2. a nyelvterületnek más részén (az *ö* hang megeremtésével) *szëm*: *szëmöt* viszony lett belőle, az *ö*-zés kezdetleges foka, ez azonban egyes kódexeken kívül ma már csak a csucsonyi és füzéri két nyelvjárászigeten észlelhető, mert 3. az 'gy keletkezett kezdetleges *ö*-zésű területnek legnagyobb részén azóta már tovább fejlődött az *ö*-zés: a *szëm*: *szëmöt* típusú hangalakok kötőhangzóbeli *ö*-jének hátraható labializáló hatása következtében a szóbelsei *ë* helyébe is *ö* lépett, pl. *szëmöt* > *szömöt*, s az ilyen szuffixumos alakokból aztán csakhamar elvonódott egy új, már szintén *ö* hangú alanyeset, pl. *szömöt*: > *szöm*. Igy állott elő az *ö*-zés fejlettebb foka, amely az alföldi nyelvjárásterületen, a székely nyelvjárásterületnek egy részén és egyes kódexekben észlelhető (Losonczy Ny. K. XLV. 257). — E magyarázat helyességét bizonyítják a következő tények:

1. Vegyeshangú szavak (pl. *bërétva*, *gërènda*, *dëák*, stb.) köznyelvi *ë*-je helyén sohasem állott *ü*. S ime, e szavakban (a somogyi, bizonyára egészen fiatal *börötfa*-féle eseteken kívül) még a legerősebben *ö-ző* vidékeken sem ejtenek *ö*-t. Nyilván azért nem, mert e szavak köznyelvi *ë*-je nem korábbi *ü*-ből való.

2. Azon palatális hangrendű szavak, melyeket az alföldi nyelvjárásterületen és az erősen *ö-ző* székely vidékeken még ma is *ë*-vel ejtenek (pl. *-ë? ëggy*, *lë*, *në*, stb.), mind olyanok, melyeknek vagy egyáltalán nincsenek szuffixumos alakjaik és származékaik, vagy

ha vannak is, nincsenek olyanok, melyekben korábbi *ü*-ből való *ē* ~ *ö* volna a tő végén. Az *ē* tehát ezekben is nyilván azért maradt meg, mert sohasem következett utána *ö* kötőhangzó, melynek hátraható labializáló hatása alatt *ö*-vé illeszkedhetett volna.

3. Többitagú szavak *ē* hangjai közül *ö*-ző nyelvelméink tanúsága szerint előbb mindig az utolsó vált *ö*-vé, tehát az, amely a tövégi *ö*-höz legközelebb volt. Pl. (*kérésztök*, *kérésztől*, *kérésztös* stb. :) *kérészt* > *köröszt* > *köröszt*, (*érdégök* :) *érdég* > *ördög* > *ördög*, (*éréköl*.) *érék* *érök* > *örök*, (*készénöm*.) *készén* > *készön* > *köszön* stb. (Losonzi: Ny. K. XLV. 251). Ez tehát azt jelenti, hogy a kötőhangzó *ö*-je csak az őt közvetlenül megelőző (utolsó szótagbeli) *ē*-re gyakorolt labializáló hatást, pl. *kérésztök* > *körösztök* (:> *keröszt*), s az így keletkezett többelsei *ö* aztán maga is labializálta a közvetlenül előtte álló *ē*-t, pl. *köröszt* > *köröszt*.

Közvetett úton bizonyítja a *szöm*, *köröszt*-féle alakok szóbelsei *ö* hangjának hátraható labiális illeszkedés következtében való keletkezését még az a körülmény is, hogy a székely nyelvjárás területnek *ö*-ző vidékeim általában az *ö*-zésnek fejlettebb foka divik ugyan, de ennek egy kisebb részén (mindkettőnek pontos határát l. Horger: Ny. K. XXXIX. 287—89) a kezdetleges foka, de azzal az eltéréssel, hogy itt nemcsak az első szótagban őrződött meg az *ē*, hanem a közvetlenül ez után következő valamennyi *ē* hangú szótagban is. Tehát pl. (*ezök*, *embörök*, *érlközött*, *mindön*, *kéritök*-féllel szemben) nemcsak *tenni*, *szembe*, *észitök* *négyvenön*, *pellekötetök* stb., hanem *tészem*, *vészem*, *vészéd*, *lészén*, *ménjek*, *szēmēm*, *szērēz*, *szērēzette*, *pērēskedēm*, *mēkkérésztēlkēdēt* stb. is. Ez a hangállapot ugyanis szintén csak a labiális-illabiális-illeszkedésnek lehet a következménye. A fejlettebb fokú *ö*-zésben az *ö*-nek hátraható labializáló hatása érvényesült pl. **szimüm* > **szēmöm* > *szömöm* : > *szöm*, itt pedig az *ē*-nek előrelátó illabializáló hatása, pl. (**szimüm* >) *szēmöm* > *szēmēm*. (Erről lényegében helyesen ugyan, de nem egészen kifogástalanul Horger: Ny. K. XXXIX, 292—93.)

Összefoglalva az eddigieket, kimondhatjuk, hogy az *ö*-zés nem független *ē* > *ö* változás eredménye, mint aminek a nyelvészek régebben tartották, hanem kezdetlegesebb foka (pl. *szim*: *szimüt* > *szēm*: *szēmöt*) *ü* > *ö* változás eredménye, tehát nyiltabbá válási jelenség, fejlettebb foka pedig (pl. *szēm*: *szēmöt* > *szēm*: *szömöt* : > *szöm*) a tövégi *ö* hátraható labializáló hatásának eredménye, tehát illeszkedési jelenség. Ebből az *ö*-zés korára nézve az következik, hogy kezdetlegesebb foka kétségtelenül egykorú az *ü* nyiltabbá válásával, fejlettebb foka pedig, mivel egyes XV. sz.-beli nyelvelmékekben már megvan, talán a XIV. sz.-ban keletkezhetett s a XV—XVI. sz. folyamán terjedhetett el azokon a területeken, ahol ma divik.

Számos olyan szót vagy szuffixumot, amelyek nyelvemlékeink korában még *ē* hangúak voltak, ma nemcsak *ö-ző*, hanem *ē-ző* (vagy *ē > e* változás következtében keletkezett *e-ző*) nyelvjárásokban s a köznyelvben is *ö* hanggal ejtenek. Pl. R. *kétni*, *zöld*, *készén*, ma mindenütt *kötni*, *zöld*, *köszön*. (Sok ilyen adatot idéz Losonczy: Nyr. XLV, 283, 374, NyK. XLIV, 376, 386—89 stb.) Ez a jelenség Losonczy elfogadható feltevése szerint általában úgy magyarázható, hogy *e* szavak *ö-ző* területen váltak a fennebb ismertetett módon *ö* hangúakká s ezen *ö* hangú változatok aztán lassanként túlterjedtek az *ö-ző* nyelvjárások határain és *ē-ző* vidékeken is (s ennek következtében a köznyelvben is) használatosakká váltak. (V. ö., hogy a Zetelaka, Firtosvár-alja és Hodgya háromszöge közötti eredetileg *ē-ző* székely nyelvjárásnak nemcsak egyik-másik, hanem *v a l a m e n n y i ē* hangja helyébe lépett újabban a szomszédos, erősen *ö-ző* székely nyelvjárás hatása alatt *ö*). A köznyelv *ö* hangjai eszerint végső fokon épen úgy keletkeztek ugyan, mint az *ö-ző* nyelvjárások *ö* hangjai, (vagyis részint korábbi *ü* nyiltabbá válása, részint *ē*-nek a rákövetkező *ö*-höz való illeszkedése útján), de mivel a köznyelvben mindig korábbi *ē* hangú alakokat változtattak fel, ezért itt akár *ē > ö* változás eredményének is tekintethetők.

Amely szavaknak *ö* hangú változata még nem régen jutott be a köznyelvbe, azoknak egyelőre (míg az egyik változat el nem avul), hol régibb *ē*, hol újabb *ö* hangú változatát használjuk. Pl. *csébér ~ csöbör*, *csénd ~ csönd*, *csénget ~ csönget*, *csépp ~ csöpp*, *fédél ~ födél*, *fédéz ~ födöz*, *fél ~ föl*, *fénn ~ fönn*, *férgeteg ~ förgeteg*, *gyéngé ~ gyöngé*, *péndérit ~ pöndörit*, *pér ~ pör*, *röpül (> repül) ~ röpül*, *sépér ~ söpör*, *sétét ~ sötét*, *szég ~ szög*, *temérdék ~ tömérdék*, *vödér ~ vödör*, *vörös ~ vörös*.

Hörger Antal.

A magyar lélek alapvonásai népi kultúránkban.¹

Kockázatos vállalkozás, ha még oly ingerlő is, a magyar léleknek sokrétű s oly kevéssé vizsgált kérdéséhez nyúlni. A szándék könnyen félreérthető: a magyar paraszt-léleknek nem a teljes és részleteiben megvilágított karakterológiáját kísérli felépíteni ez a tanulmány, hanem ennek a léleknek alapvető és általános: állandó érvénnyel ható jegyeit kutatja. Tehát a következő kritikai megjegyzéseknek is ez a célkitűzés adja meg az igazság-értékét: a vizsgálódásnak ez a szempontja hiányzott eddig.

¹ Mint előadás hangzott el a Szegedi Fialok Művészeti Kollégiumának 1933. jan. 29.-i vitaestjén.